

Hakumenettelyn ohje – Haitta-aineet hallintaan (ympäristöministeriön Ahti-ohjelma)

Kaupunkivesien hallinta ja haitallisten aineiden vähentäminen

Kaupunkivesien hallinta ja haitallisten aineiden vähentäminen on ollut yksi vesiensuojelun tehostamisohjelman teemoista. Kaupunkivesiteeman puitteissa on järjestetty viisi avustushakua, joiden painopisteinä ovat olleet viemäröidyt yhdyskuntajätevedet, hulevedet ja viemärylivuodot sekä nämä painopisteet yhdistävänä tekijänä taajamien ja rakennetun ympäristön vesienhallinta ja -suojelu alueiden käytön, kaavoituksen ja rakentamisen sekä kokonaisvaltaisten kaupunkivesien hallintasuunnitelmien avulla. Jatkossa kokonaisuus on osa Ahti-ohjelman ”**Haitta-aineet hallintaan**” -teemaa.

Kaupunkivesien hallinnan ja haitallisten aineiden vähentämisen hankkeiden avustamiseen on varattu **4 miljoonaa euroa** momentilta 35.10.61. Valtakunnallinen avustushaku toteutetaan Etelä-Savon ELY-keskuksessa **2.4.–15.5.2024** välisenä aikana. Valtionapuviranomaisena toimii Etelä-Savon ELY-keskus. Päätökset tehdään kesä-syyskuun välisenä aikana. Päätöksentekoon kuluva aika on sidoksissa hakemuksen laadukkuuteen. Avustuksiin käytettävä määräraha on käytettävissä vuoden 2025 loppuun saakka, joten **hankkeiden avustettavien toimenpiteiden toteutuksen tulee päättyä viimeistään 15.7.2025**.

Avustuksen tavoitteet ja tuettavat toimenpiteet

Haitta-aineet hallintaan -teemassa käynnistetään nyt kolme hakukokonaisuutta, joista hakijan tulee valita kullekin hankkeelleen sopivin vaihtoehto:

1. Haitallisten aineiden vähentäminen ja riskienhallinta viestinnän ja ohjauksen avulla
2. Taajamien hulevesien laadun hallinta
3. Yhdyskuntajätevesistä vesiympäristöön ja jätevesilietteeseen päätyvien haitallisten aineiden vähentäminen

Avustettavien hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee hyödyntää aiemmin laadittuja ohjeistuksia sekä saatuja tuloksia ja kokemuksia. Hakukokonaisuuksissa voidaan hyödyntää vesiensuojelun tehostamisohjelman teemassa [Kaupunkien vesien hallinta ja haitallisten aineiden vähentäminen toteutettujen hankkeiden tuloksia](#).

Hakukokonaisuus 1: Haitallisten aineiden vähentäminen ja riskienhallinta viestinnän ja ohjauksen avulla

Haitallisten aineiden pääsyä jäte- ja hulevesiin tulee vähentää, jotta niiden kokonaishaitta-ainekuormaa saadaan pienennettyä. Ohjeistusten avulla voidaan vähentää haitta-aineiden pääsyä jäte- ja hulevesiin niin kuluttajien kuin eri toimialojenkin keskuudessa. Jo nyt on jätevesien osalta laadittu eri toimialoille ja kuluttajille suunnattuja ohjeistuksia. Hulevesien osalta ohjeistuksia on laadittu erityisesti työmaavesiin liittyen. Olemassa olevista ohjeistuksista olisi kuitenkin hyvä viestiä näkyvämmiin, jolloin ne tulisivat laajempaan tietoisuuteen. Ohjeistuksia voi olla myös tarpeen täydentää ja päivittää mm. eri toimialoihin kohdistuvien uusien käyttökelpoisten tekniikoiden osalta. **Avustettavien viestintä- ja ohjaushankkeiden tulee tavoittaa kohderyhmänsä mahdollisimman laajasti.**

Viestinnälliset toimenpiteet kohdistuvat erityisesti seuraaviin osa-alueisiin:

- Kuluttajiin ja kotitalouksiin kohdistuvat viestinnälliset kampanjat/toimet haitallisten aineiden vähentämiseksi jätevesiverkostossa ja hulevesissä

- Palvelu- ja teollisuustoimialoihin kohdistuvat viestinnälliset kampanjat/toimet haitallisten aineiden vähentämiseksi jätevesiverkostossa
- Kuntaorganisaatioille ja rakennusalan toimijoille kohdennetut tiedonvälityskampanjat /-toimet hulevesien ja työmaavesien laatuun ja käsittelyyn liittyen (oppaita tehty aiemmissa hankkeissa)

Avustettavissa hankkeissa keskeisiä tavoitteita voivat olla:

- Tuottaa hyvin määritellylle kohderyhmälle/kohderyhmille yksinkertaisia ja helposti omaksuttavia ydinviestejä, joilla vähennetään tietämättömyydestä ja huolimattomuudesta aiheutuvia haitta-ainepäästöjä jätevesi- ja hulevesiviemäriin.
- Lisätä ja levittää sektorirajat ylittävää tietoa hulevesien käsittelyrakenteiden vaihtoehdoista, toimivuudesta ja kunnossapidosta

Hakukokonaisuus 2: Taajamien hulevesien laadun hallinta

Hulevesiä on tutkittu useissa hankkeissa, joissa on tuotettu erilaisia hulevesien seuranta- ja laatu- ja käsittelyä koskevia oppaita ja ohjeistuksia. Hulevesien ja hulevesilietteiden on todettu sisältävän haitallisia aineita, ravinteita ja roskia, joten niiden käsittelyyn tulee kiinnittää erityistä huomiota. Hulevesien muodostumista tulisi vähentää erityisesti likaantuneimmilla alueilla. Huleveden viivyttyä on rakennettu erilaisia pidätysrakenteita ja järjestelmiä, mutta niiden toimivuus ei välttämättä ole optimaalinen. **Avustettavissa hankkeissa keskitytään haitta-aineiden ja ravinteiden vähentämiseen likaisimmista hulevesistä ja/tai herkkien alueiden suojelemiseen olemassa olevia rakenteita ja järjestelmiä parantamalla sekä niiden huoltoa kehittämällä.** Tarkoituksena on keskittyä poistamaan huleveden mukana kulkeutuvia haitallisia aineita jo saatujen kokemusten pohjalta. Erityistä painoarvoa saa hankkeiden kohdentaminen Saaristomeren alueelle, joka on edelleen HELCOMin ”hot spot” -kohde ja jossa kaikki vesiensuojelulliset toimenpiteet on syytä hyödyntää.

Hulevesien laadun hallinnan toimenpiteet kohdistuvat erityisesti seuraaviin osa-alueisiin:

- Korjataan ja parannetaan taajamien jo käyttöön otettuja hulevesien käsittelyjärjestelmiä (esim. suodatus-, luontopohjaisia ja muita järjestelmiä) todennetusti likaisimmilla tai herkimmillä alueilla
- Tehdään parannetuille hulevesijärjestelmille huolto- ja kunnossapitosuunnitelmat
- Otetaan toimenpiteissä huomioon ilmastonmuutoksen vaikutukset (lisääntyneet sademäärät ja niiden intensiteettien äärevöityminen) hulevesien laatuun ja hallintaan

Avustettavissa hankkeissa keskeisiä tavoitteita voivat olla:

- Vähentää hulevesien muodostumista erityisesti likaisimmilla alueilla
- Parantaa hulevesien puhdistusta ja käsittelyä tarkoituksenmukaisimmissa paikoissa
- Minimoida hulevesistä aiheutuvia päästöjä vesistöön ja pohjaveteen

Hakukokonaisuus 3: Yhdyskuntajätevesistä vesiympäristöön ja jätevesilietteeseen päätyvien haitallisten aineiden vähentäminen

Uudessa yhdyskuntajätevesidirektiivissä haitalliset aineet otetaan huomioon muun muassa siten, että 10 000–150 000 avl laitosten on tehtävä niitä koskeva riskiarvio, jonka perusteella laitokselle voidaan asettaa haitta-aineiden poistovelvoite. Viemäriin johdettavat teollisuus- ja laitosjätevedet voivat sisältää haitta-aineita, joiden poisto päästölähteellä olisi kustannustehokasta ja vähentäisi siten puhdistamopäästöistä aiheutuvaa riskiä vesiympäristölle. Vaikka suurimman osan jätevedenpuhdistamoille päätyvistä haitallisista aineista on osoitettu tulevan kotitalousjätevesien

mukana, voi haitta-aineiden osalta konsentroituneimpiin jätevesiin kohdistuva kohdennettu poisto olla ratkaisevaa riskin vähentämisen kannalta. Päästölähteellä tapahtuvalla kohdepoistolla saataisiin myös vähennettyä haitallisten aineiden määrää jätevesiliitteessä, mikä voisi osaltaan lisätä lietteen (maaperä)hyötykäytön hyväksyttävyyttä. **Rahoitettavien hankkeiden tavoitteena on selvittää ja kartoittaa vesihuoltolaitoksen, kunnan ja viemäriverkkoon liittyneiden eri toimijoiden yhteistyönä haitallisten aineiden päästölähteitä ja haitallisten aineiden poistomahdollisuuksia ennen jäteveden johtamista viemäriin sekä tehdä alustavia suunnitelmia niiden poistomahdollisuuksista.**

Haitallisten aineiden vähentämisen toimenpiteet kohdistuvat erityisesti seuraaviin osa-alueisiin:

- Yhdyskuntajätevesiin päätyvien konsentroituneimpien haitallisten aineiden päästölähteiden kartoitukset
- Kohdennettujen poistoyksiköiden soveltamismahdollisuuksien selvitykset
- Aiempien selvitysten perusteella tehtävät arviot haitta-aineiden kohdennetun poiston potentiaalista ja sen vaikutuksesta lietteeseen ja puhdistamolta lähtevään veteen
- Haitta-aineiden poiston toteutus kartoitetussa kohteessa

Avustettavissa hankkeissa keskeisiä tavoitteita voivat olla:

- Hanke tuottaa yksiselitteistä tietoa haitta-aineiden konsentroituneimmista päästölähteistä ja mahdollisuuksista soveltaa poistomenettelyjä päästölähteellä.
- Hanke antaa arvion päästölähteellä tapahtuvan poiston vaikuttavuudesta.
- Hankkeessa toteutetaan haitta-aineiden poistoa, jolla vähennetään puhdistamolle päätyvää haitta-aineiden kokonaismäärää.

Hankkeet joita ei avusteta

- Erilaisten erillisten infrarakenteiden rakentamista (esim. kosteikot)
- Kuntien nykyisiä lakisääteisiä tehtäviä
- Vesihuoltolaitosten/yksityistoimijoiden normaalitoimintaa
- Pohjaveden suojelusuunnitelmia ja vesihuollon häiriötilannesuunnitelmia

Hankkeiden arviointi

Avustukset kohdennetaan erityisesti hankkeisiin, joiden vaikuttavuus on todennettavissa luotettavalla monitoroinnilla ja/tai arvioinnilla. Avustuksen myöntäminen perustuu kokonaisharkintaan sekä arviointiin hankkeiden odotetusta vaikuttavuudesta vesien hyvän tilan tavoitteeseen pääsemiseksi sekä kustannustehokkuudesta.

Avustettavien hankkeiden tulee olla laadukkaita ja toteuttamiskelpoisia. Hankkeiden vaikuttavuutta arvioidaan erityisesti alla olevien kriteerien perusteella.

- Vesien laadun paraneminen
- Haitallisten aineiden poistumisen tehokkuus ja sen vaikutus vesiympäristön tilaan
- Ratkaisujen tai sovellusten elinkelpoisuus, monistettavuus ja laajennettavuus
- Kumppanuudet eri toimijoiden kesken

- Hankkeen tulosten viestintä

Etelä-Savon ELY-keskus arvioi hakumenettelyssä saapuneet hakemukset yhteistyössä muiden asianomaisten ELY-keskusten kanssa.

Mikäli hankkeet eivät ole riittävän laadukkaita, Etelä-Savon ELY-keskuksella on oikeus olla hyväksymättä mitään hankkeita.

Avustusmenettely ja sovellettava lainsäädäntö

Avustusta voivat hakea kunnat, kuntayhtymät ja näiden omistamat yhtiöt ja muut kuntaomisteiset toimijat, yhdistykset, yritykset sekä muut yhteisöt lukuun ottamatta valtion virastoja ja laitoksia. Avustusta ei voida myöntää yksityishenkilölle.

Avustettavan hankkeen toteuttajana voi olla myös konsortio, mutta siinä tapauksessa valtionavustusviranomaisen myöntää avustusta vain päähakijalle, joka vastaa hankkeesta kaikkien konsortion osapuolten puolesta. Kaikkien konsortion osapuolten on kuitenkin täytettävä pykälän mukaiset vaatimukset. Ei kuitenkaan ole estettä sille, että hankkeen toteuttajat ostavat ostopalveluna palveluja valtion virastoilta tai laitoksilta.

Avustuksen määrä on harkinnanvarainen. Avustuksen määrä voi olla enintään 80 % yleishyödyllisissä hankkeissa ja enintään 50 % yksittäisiä yrityksiä hyödyttävissä hankkeissa, ellei EU:n valtioneuvoston päätelmästä muuta johdu. Hakijalta edellytetään aina omarahoitusta.

Hakumenettelyyn toteuttamiseen ja avustusten myöntämiseen sekä hallinnointiin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001) ja kaupunkien vesien hallintaa ja niiden haitallisten aineiden vähentämistä koskeviin hankkeisiin vuosina 2020–2025 myönnettävästä valtionavustuksesta annettua valtioneuvoston asetusta (669/2020). Avustukset myönnetään valtionavustuslain 5 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaisina erityisavustuksina kaupunkien vesien hallintaa ja niiden haitallisten aineiden vähentämistä koskeviin kokeilu-, käynnistämis-, tutkimus- tai kehittämishankkeisiin taikka muihin tarkoitukseltaan rajattuihin hankkeisiin.

Avustusta ei myönnetä yritysten tavanomaisiin tuotannollisiin investointeihin eikä välittömästi vientiä edistäviin toimiin.

Jos avustusta käytetään hankintoihin, on huomioon otettava julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 5 §:n kohta 5.

Mikäli myönnettävässä avustuksessa tuetaan taloudellista toimintaa, sovelletaan EU:n valtioneuvoston päätöksiä. Näitä ovat:

- Komission asetus ((EU) 651/2014) eli yleinen ryhmäpoikkeusasetus; ja
- Komission asetus ((EU) 1407/2013) eli de minimis -asetus, jonka korvaa Komission uusi de minimis -asetus ((EU) 2023/2831).¹

Lisätietoja valtioneuvoston päätöksistä löytyy työ- ja elinkeinoministeriön sivulta https://tem.fi/valtioneuvoston_paatokset.

Avustuksiin käytettävä määräraha on käytettävissä vuoden 2025 loppuun saakka. **Hankkeiden avustettavien toimenpiteiden toteutuksen tulee päättyä viimeistään 15.7.2025.**

Rahoituksen yleiskulut

Hakijan tulee esittää tositteet muodostuneista kuluista.

¹ Vireillä on ns. kaupunkivesiasetuksen muutos, jolla päivitetäisiin EU:n uuden de minimis -asetuksen tiedot 1 §:n 2 momenttiin.

Hakija voi esittää kiinteämääräisen rahoituksen soveltamista (ns. flat rate) hankkeen yleiskustannusten korvaamisessa. Tällöin todellisten kustannusten ohella korvataan kiinteämääräisesti 15 % suoria palkkakuluja vastaava määrä ja välillisiä kustannuksia ei korvata erikseen. Mallissa ei tarvita erillistä selvitystä kiinteämääräisestä osuudesta. Kiinteämääräisen rahoituksen mallia suositellaan erityisesti kehittämishankkeisiin sen mahdollistaessa kevyemmän hankehallinnon hankalasti todennettavissa olevien pienten välillisten kustannusten jäädessä kokonaan pois. Esimerkiksi ohjausryhmän kokous- ja matkakulut kuuluvat kiinteämääräiseen osuuteen, joita ei erikseen korvata. Sen sijaan hankehenkilöstön matkakulut voidaan laskuttaa toteutuneiden kustannusten mukaisesti.

Avustettavien hankkeiden viestintä

Avustuksen saaneen hanketoteuttajan tulee huolehtia siitä, että hankkeesta viestitään aktiivisesti ja tarkoituksenmukaisesti hankkeen aikana. Hankkeen käynnistyessä hanketoteuttaja laatii hankkeelle viestintäsuunnitelman, jota tulee seurata ja päivittää tarpeen mukaan. Hankeviestinnän on oltava laajaa, hyvin kohdennettua ja laadukasta. Viestintää tehdään riittävän usein.

Tärkeimpiä viestintätoimia ovat hankkeen alkamisesta tiedottaminen ja erityisesti tuloksista viestiminen keskeisille kohderyhmille. Hankkeen toteuttajan tulee viestinnän yhteydessä kertoa, että hanke saa avustusta ympäristöministeriön Ahti-ohjelmasta (2023–2027), jonka tavoitteena on saada ravinnekuormitus kuriin, maan rakenne kuntoon, haitta-aineet hallintaan sekä resurssit talteen ja käyttöön. Lisäksi hankkeen viestinnässä mainitaan summa, jolla hanketta avustetaan. Viestinnän yhteydessä hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan linkkiä Ahti-ohjelman verkkosivulle. Merkittävistä viestintätoimista (mm. tuloksista kerrottaessa) on hyvä olla yhteydessä rahoituksen myöntäneeseen ELY-keskukseen, jotta se voi myös omilla toimillaan edistää hankkeen viestintää (mm. jakamalla tietoa siitä). Myös ympäristöministeriön verkkosivuille linkitetään hankkeiden tuloksista.

Hakumenettely

Hakuaika päättyy **15.5.2024**. Hakemukset on jätettävä viimeistään haun päättymispäivänä kirjallisesti **klo 16.15 mennessä** Etelä-Savon ELY-keskukseen. **Hakemusten jättöajan jälkeen saapuneita hakemuksia ei oteta käsittelyyn.**

Avustuksia haetaan avustushakemuksella ja siihen tulee liittää tarkempi hankesuunnitelma, jonka pituus on enintään 8 sivua.

Haettavan avustuksen hakulomake täytetään, allekirjoitetaan,

- a) tallennetaan ja lähetetään ELY-keskuksen yleisen sähköisen asiointilomakkeen liitteenä (liitteitä mahtuu kerralla 40 Mt), valitaan virastoksi **Etelä-Savon ELY**, asiaksi kirjoitetaan **"Haitta-aineet hallintaan"**
- b) Hakemuksen voi lähettää Etelä-Savon ELY-keskukselle myös **sähköpostilla** kirjaamo.etela-savo@ely-keskus.fi

tai **postitse** osoitteella:

Etelä-Savon ELY-keskus
Kirjaamo
PL 164
50101 Mikkeli

Lisätietoja

Etelä-Savon ELY-keskus

Hankekoordinaattori Riina Tuominen, Etelä-Savon ELY-keskus, p. 029 502 4147
riina.tuominen@ely-keskus.fi

Ympäristöasiantuntija Katri Senilä, Etelä-Savon ELY-keskus, p. 029 502 4162

katri.senila@ely-keskus.fi

Rahoitusasiantuntija Esa Pekonen, Etelä-Savon ELY-keskus, p. 0295 024 159

esa.pekonen@ely-keskus.fi

Ympäristöministeriö

Neuvotteleva virkamies Ari Kangas, ympäristöministeriö, p. 029 525 0340 ari.kangas@gov.fi